

# НЕЗАСВОЄНІ УРОКИ? РОМОФОБІЯ У НІМЕЧЧИНІ ТА УКРАЇНІ СЬОГОДНІ

## Німеччина: ромофобія поза законом – проте...

Прояви ромофобії у Німеччині офіційно заборонені, а в мові переважно вживається термін сінті і роми – це самоназва цієї групи. Натомість термін «цигани» у публічному сприйнятті має расистське забарвлення та ознаку зневажливого ставлення.

Тим не менше, ромофобія є в Німеччині всюди: у ЗМІ, політиці та суспільстві.

Згідно з різними опитуваннями, від більше чверті до понад половини німців не хочуть, щоб сінті і роми жили з ними по сусідству. Високий відсоток німців стверджує, що сінті і роми схильні до злочинів. На ринку житла чи праці вони не мають рівних можливостей і не можуть говорити про власну ідентичність, походження чи культуру, не побоюючись при цьому дискримінації.

Загалом, сінті і ромам приписують соціальні та культурні характеристики, які суперечать характеристикам навколишнього суспільства. Соціальна функція ромофобії, укорінена століттями, полягає в утвердженні норм і цінностей більшості. Упередження щодо сінті та ромів ґрунтуються не на реальному досвіді, а на їх інтерпретації, іноді навіть їх зводять до генетичної схильності.

Для відстоювання своїх прав сінті і рома заснували в Німеччині власні організації, які ведуть роботу на політичному, соціальному та культурному рівні проти дискримінації та упереджень. Однак боротьба зі стереотипами та дискримінацією залишається завданням на тривалу перспективу.



Демонстрація-протест проти депортації з Німеччини ромів-біженців з Балкан, Берлін, 2016.



Демонстрація у Берліні з нагоди Міжнародного дня ромів. 2018 р.  
Foto: © Nihad Nino Pušija, Berlin



Демонстрація-протест проти депортації з Німеччини ромів-біженців з Балкан, Гамбург, 2015 р.



Зустріч-реквієм «Життя не має ціни» у пам'ять про загиблого рік тому у смт Вільшани. Травень 2018 р.  
Джерело: Facebook Микола Бурлуцький.



Ромська громада Харківщини протестує проти затягування судового процесу з організації масових заворушень у смт Вільшани. Червень 2019 р.  
Джерело: Facebook Вадим Матюшенко.

Навесні – влітку 2018 р. в Україні стався сплеск насильницьких злочинів на ґрунті ненависті щодо ромів. Це були напади організованих ультраправих груп на ромські стихійні поселення. Найбільший суспільний резонанс викликав погром 21 квітня 2018 р. у Києві на Лисій горі. Через безкарність погромників, безвідповідальну позицію багатьох ЗМІ, що вдаються до мови ворожнечі щодо ромів, запрошуючи погромників як коментаторів, і значну публічну підтримку, яку отримали правопорушники, інцидент на Лисій горі став зразком для наслідування для інших ультраправих груп. 23 червня 2018 р. на околиці Львова стався напад на стихійне поселення ромів. Група юнаків напала з ножами на тих, хто спав у таборі. Від численних ножових поранень загинув 23-річний ром. Поранення отримали ще четверо.

Характерною ознакою розслідування злочинів на ґрунті ненависті в Україні є відмова класифікувати ці напади як такі.

За даними Коаліції ромських неурядових громадських організацій України, «з 2016 року, згідно зі заявами представників ромської громади, відкрито 7 кримінальних справ, але жодна справа, яка на сьогодні знаходиться у провадженні Національної поліції України, не передана до судового розгляду, а Прокуратура намагається такі справи незаконно закрити та надати іншу кваліфікацію злочинам». Якщо донедавна злочини на ґрунті ромофобії відбувалися стихійно, в останні роки з'явилися певні угруповання, які переслідують ромів цілеспрямовано. Вони належать до радикальних ультраправих організацій.



Демонстрація перед посольством України у Німеччині проти ромських погромів в Україні. Берлін, червень 2018 р.

## Україна: інертність у протидії екстремізму на тлі поширених упереджень

Спільне життя ромів з іншими громадами України сприяло взаємному обміну і збагаченню. Однак зворотною стороною було нагромадження колективних міфів про сусідів. В уявленнях про ромів переплелися як архаїчні сюжети, так і нові, що були зумовлені стрімкими перетвореннями останніх десятиліть, коли ромським спільнотам, як і всім іншим, довелося шукати нових шляхів економічної та соціальної організації, а відповідно – і нових життєвих орієнтирів.

Тривалий час не було навіть усвідомлення того, що в українському суспільстві існує комплекс стійких негативних уявлень щодо ромів. Нещодавно воно з'явилося, а відповідно – терміни для його позначення. Найпоширенішим є термін «ромофобія» – гостра форма соціальної антипатії щодо ромів; вияви неприйняття, страху, агресії; засудження їхнього способу життя, соціальної поведінки; спроби уникнення зустрічей, спілкування, фізичного й соціального контакту з ромами – незалежно від їхнього віку, статі, соціального статусу, зовнішнього вигляду, освіти й роду занять.

Українському суспільству це явище притаманне. Це підтверджують моніторинги із застосуванням соціологами шкали соціальної дистанції Богардуса. Вона узагальнює відповіді респондентів на запитання, наскільки вони готові прийняти представників інших груп. Щодо ромів, «соціальна дистанція» до них є одною з найбільших, і останніми роками цей показник залишається високим, а інколи навіть зростає. У 2016 р. кількість тих, хто не хотів пускати ромів до країни, сягала 41 %. Ця тенденція призводить до відкритої ненависті і навіть насильства. У с. Лощинівка Одеської області у серпні 2016 р. ромських жителів села вигнали інші мешканці за потурання місцевої влади та правоохоронців. У травні 2017 р. був скоєний напад на ромів у смт. Вільшани Харківської області, складовою якого, на думку правозахисників, був мотив етнічної ненависті.

Часті випадки, коли роми зазнають дискримінації при працевлаштуванні та труднощів при доступі до державних послуг. Нерідко в публічному просторі та ЗМІ до них застосовується мова ворожнечі, а правоохоронні органи та журналісти при висвітленні правопорушень вдаються до етнічного профайлінгу.



НОВИНИ НАЦІОНАЛІСТИ ВИГНАЛИ РОМІВ З ЛИСОЇ ГОРИ У КИЄВІ

Кадр із відео про напад на табір ромів на Лисій горі у Києві.  
Джерело: www.espresso.tv



Наслідки нападу на ромський табір біля Львова.  
Джерело: www.newsone.ua



Дізнатися більше